

Tiesības sevi neapsūdzēt kā tiesību uz taisnīgu tiesu būtisks aspekts vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanā

The Right not to Incriminate Oneself as an Essential Aspect of the Right to a Fair Trial in the Application of the Simplified Forms of Criminal Procedure

Mg.iur. Irēna Nesterova

LU Juridiskā fakultāte

Juridiskās fakultātes doktora zinātniskā grāda pretendente

E-pasts: Nesterova.Irena@gmail.com

Rakstā analizēts jautājums par tiesībām sevi neapsūdzēt kā vienu no taisnīgas tiesas elementiem, piemērojot vienkāršotās kriminālprocesa formas. Personām, kurām tiek piemērotas vienkāršotās kriminālprocesa formas, kas neietver lietas izskatīšanu tiesā vai pierādījumu tiešu un mutisku pārbaudi tiesas sēdē, netiek pilnībā nodrošinātas tiesības uz taisnīgu tiesu. Lai novērstu taisnīguma kļūdas, t.i., nodrošinātu, ka nevainīgas personas kriminālprocesa vienkāršošanas rezultātā netiek atzītas par vainīgām, ir būtiski ievērot no taisnīgas tiesas principa izrietošās tiesības sevi neapsūdzēt, kas cita starpā ietver tiesības netikt piespiestam atzīt savu vainu. Rakstā ir pamatots, ka, lai tiktu ievērotas tiesības sevi neapsūdzēt, kā minēto formu piemērošanas priekšnosacījumi visos gadījumos ir jānosaka kā piekrišana, tā vainas atzīšana, kā arī izvērtēts, vai kriminālprocesa sistēma paredz efektīvas procesuālas garantijas, lai nodrošinātu, ka persona atzīst savu vainu un izsaka piekrišanu vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai apzināti un brīvi.

Atslēgvārdi: tiesības uz taisnīgu tiesu, tiesības sevi neapsūdzēt, vainas atzīšana, vienkāršotās kriminālprocesa formas, kriminālprocesa vienkāršošana, tiesības uz aizstāvību.

Satura rādītājs

<i>Ievads</i>	169
<i>Izklāsta daļa</i>	171
<i>Kopsavilkums</i>	176
<i>Izmantoto avotu saraksts</i>	177
<i>Atsauces un piezīmes</i>	178
<i>Summary</i>	179

Ievads

Kriminālprocesa vienkāršošana ir viena no galvenajām kriminālprocesa attīstības tendencēm kā Latvijā, tā citās Eiropas valstīs. Latvijā 2005. gadā stājās spēkā Kriminālprocesa likums¹ (turpmāk – KPL), kas būtiski palielināja vienkāršoto kriminālprocesa formu nozīmi krimināltiesisko attiecību noregulēšanā.

Izstrādājot KPL, nozīmīga loma bija Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācijai Nr. R(87)18 "Par dalībvalstu kriminālās justīcijas vienkāršošanu", kuras mērķis ir vienkāršot kriminālprocesa tiesvedību, tādējādi novēršot problēmas, kas saistītas ar krimināllietu skaita palielināšanos.² Lielākā daļa kriminālprocesa tiek izbeigti, piemērojot vienkāršotās kriminālprocesa formas. Statistikas dati liecina, ka 2011. gadā 82 % krimināllietu tiesā tika izskatītas bez pierādījumu pārbaudes.³

Viena no aktuālajām problēmām kā Latvijā, tā arī citviet Eiropā, kas saistīta ar tendenci arvien lielāku lomu piešķirt kriminālprocesa vienkāršošanai, atsakoties no tradicionālā tiesvedības principa, ir nepamatotu apsūdzību skaita palielināšanās risks.⁴ Tāpēc, piemērojot vienkāršotās kriminālprocesa formas, ir būtiski ievērot personas tiesības uz taisnīgu tiesu. "Tā patiesībā ir viena no kriminālprocesa centrālajām problēmām: nepieciešamība saskaņot procesu, kas novestu lietas līdz efektīvai iztiesāšanai, ar cilvēktiesību aizsardzību un pamatprasību ievērot personas tiesības uz taisnīgu tiesu."⁵

Tiesības uz taisnīgu tiesu ir konstitucionāli garantētas cilvēka pamattiesības. Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmais teikums nosaka: "Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumīgās intereses taisnīgā tiesā."⁶ Tiesības uz taisnīgu tiesu ietvertas arī svarīgākajos starptautiskajos dokumentos – Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6. pantā⁷ un Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (turpmāk – Pakts) 14. pantā⁸.

Tiesības uz taisnīgu tiesu ir vispārējs tiesību princips, no kura izriet vairākas specifiskas tiesības. Konvencijas 6. panta pirmā daļa nosaka vispārējo taisnīgas tiesas principu, kā arī vairākus taisnīgas tiesas elementus, savukārt 6. panta otrajā un trešajā daļā ietverti 6. panta pirmajā daļā garantētās taisnīgas tiesas specifiskie aspekti, kas ir piemērojami kriminālprocesā.⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesa no vispārējā taisnīgas tiesas principa ir atvasinājusi vairākas Konvencijā tieši nenoteiktas tiesības, piemēram, tiesības piedalīties lietas izskatīšanā, tiesības uz procesuālo pilnvaru līdzvērtību, tiesības uz taisnīgu pierādījumu izskatīšanu, tiesības uz pamatotu nolēmumu, kā arī tiesības sevi neapsūdzēt.¹⁰

Personai netiek pilnībā nodrošinātas tiesības uz taisnīgu tiesu, piemērojot vienkāršotās kriminālprocesa formas, kuras neietver lietas izskatīšanu tiesā vai pierādījumu tiešu un mutisku pārbaudi tiesas sēdē, – kriminālprocesa izbeigšanu, atbrīvojot personu no kriminālatbildības (KPL 379. pants), kriminālprocesa izbeigšanu, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības (KPL 379. panta trešā daļa, 34. nodaļa), prokurora priekšrakstu par sodu (KPL 420. pants, 35. nodaļa), vienošanās procesu (KPL 38., 49., 50. nodaļa) un lietas izskatīšanu tiesā bez pierādījumu pārbaudes (KPL 499. pants) (turpmāk – vienkāršotās kriminālprocesa formas).¹¹ Proti, persona, piekrītot to piemērošanai, atsakās no daļas tiesību, kas izriet no vispārīgā taisnīgas tiesas principa – tiesībām uz lietas izskatīšanu tiesā ar pierādījumu tiešu un mutisku pārbaudi tiesas sēdē, tiesībām sevi aktīvi aizstāvēt, piedaloties lietas izskatīšanā un pierādījumu pārbaudē.

Persona, piekrītot vienkāršoto procesa formu piemērošanai un atsakoties no tiesībām uz lietas izskatīšanu, būtībā piekrīt sevis atzīšanai par vainīgu. Tāpēc, lai nodrošinātu, ka nevainīgas personas kriminālprocesa vienkāršošanas rezultātā netiktu atzītas par vainīgām, ir būtiski ievērot personas tiesības sevi neapsūdzēt, kas cita starpā ietver tiesības neatzīt vainu. Rakstā ir izvērtēts, vai kriminālprocesaūlais regulējums pietiekami efektīvi aizsargā tiesības sevi neapsūdzēt, kā arī analizēts, vai

KPL normās ir skaidri noteikti vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanas priekšnosacījumi – piekrišana un vainas atzīšana. Tāpat darbā ir analizētas procesuālās garantijas, kas nodrošina, ka persona atzīst savu vainu un izsaka piekrišanu vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai apzināti un brīvi.

Izklāsta daļa

Latvijai saistoši starptautiski cilvēktiesību pamatdokumenti tiesības sevi neapsūdzēt atzīst par vispārēju starptautisku principu, kas izriet no vispārējā taisnīgas tiesas principa. Pakta 14. panta trešās daļas “g” punkts nosaka divus būtiskus to aspektus – tiesības netikt piespiestam dot liecības pašam pret sevi un tiesības neatzīt sevi par vainīgu. Lai gan Konvencijā tiesības sevi neapsūdzēt nav tieši noteiktas, tās ir plaši atzītas Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē kā “[...] vispārēji atzīts starptautisks princips, kas ietverts 6. pantā noteiktajā “taisnīgas tiesas” jēdzienā”.¹² Satversmē tiesības sevi neapsūdzēt nav tieši noteiktas, tomēr tās ietilpst Satversmes 92. pantā ietvertajā “taisnīgas tiesas” jēdzienā, ņemot vērā, ka minētā panta saturs tiek noskaidrots atbilstoši starptautisko cilvēktiesību normu piemērošanas praksē sniegtajai interpretācijai.¹³ Lai gan KPL tiesības sevi neapsūdzēt nav noteiktas kā atsevišķs kriminālprocesa pamatprincips, tomēr to ievērošana ir cieši saistīta un izriet no citiem kriminālprocesa pamatprincipiem – tiesībām uz lietas izskatīšanu tiesā (KPL 15. pants), cilvēktiesību garantēšanas principu (KPL 12. pants), spīdzināšanas un pazemošanas aizlieguma principu (KPL 13. pants), nevainīguma prezumpcijas principu (KPL 19. pants), procesuālās līdzvērtības principu (KPL 18. pants), tiesībām uz aizstāvību (KPL 20. pants).¹⁴ Lai nodrošinātu tiesības sevi neapsūdzēt, KPL paredz, ka personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, ir tiesības liecināt vai atteikties sniegt liecību (KPL 61. panta ceturtais daļa, 63. panta pirmās daļas 6. punkts, 66. panta 15. punkts, 70. panta pirmā daļa, 71. panta 11. punkts). Tādējādi tiesības sevi neapsūdzēt ir kriminālprocesa tiesību sistēmai raksturīgas cilvēka pamattiesības.

Vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanas gadījumā persona atsakās no tiesībām sevi neapsūdzēt. Piemērojot vienkāršotās kriminālprocesa formas – prokurora priekšrakstu par sodu, vienošanās procesu un lietas izskatīšanu tiesā bez pierādījumu pārbaudes – persona tiek saukta pie kriminālatbildības un sodīta. Izbeidzot kriminālprocesu, atbrīvojot personu no kriminālatbildības vai nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, personai tāpat iestājas nelabvēlīgas tiesiskas sekas – persona netiek reabilitēta (KPL 380. pants). Tādējādi, piemērojot minētās vienkāršotās kriminālprocesa formas, persona tiek atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Svarīgi ir nodrošināt, ka, pieņemot lēmumu par vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanu, tiek ņemta vērā personas attieksme. “Pats būtiskākais taisnīguma aspekts ir tiesības tikt uzklausītam [...]. Tas nozīmē, ka neviens lēmums, kas nav pilnībā un bez nosacījumiem par labu personai, nevar tikt pieņemts, ja vien attiecīgajai personai nav dota iespēja izteikt savu pozīciju par attiecīgo jautājumu.”¹⁵ Ņemot vērā, ka, piemērojot vienkāršotās kriminālprocesa formas, tiek konstatēta personas vaina, personas attieksme ietver gan piekrišanu, gan vainas atzīšanu. Pirms pievērsties kriminālprocesuālā regulējuma analīzei, ir nepieciešams izprast vainas atzīšanas jēdzienu.

Vainas atzīšanas jēdziens ir jāskata kopsakarā ar vainas jēdziena izpratni kriminālprocesā. Vainas jēdziens kriminālprocesā atšķiras no tā izpratnes krimināltiesībās. Krimināltiesībās ar vainu saprot obligātu noziedzīga nodarījuma

sastāva – subjektīvās puses – pazīmi, ar ko tiek apzīmēta personas attieksme pret noziedzīgā nodarījuma objektīvajām pazīmēm (nodarījumu, tā sekām un cēloņsakarību) nodoma vai neuzmanības formā.¹⁶ Savukārt kriminālprocesā vainas jēdzienam ir cita nozīme. Uzsvars tiek likts uz vainas pierādīšanu, kas ietver ne tikai noziedzīga nodarījuma sastāva esības vai neesības pierādīšanu, bet arī pienākumu pierādīt citus Krimināllikumā¹⁷ un KPL paredzētos apstākļus, kuriem ir nozīme konkrēto tiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā, piemēram, vai nepastāv Krimināllikumā noteiktie apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību (KPL 124. panta otrā daļa). Persona kriminālprocesa izpratnē nav vainīga, ja to nevar saukt pie kriminālatbildības, lai gan var būt pierādīta personas vaina kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme.

Ņemot vērā, ka vainas atzīšana ir kriminālprocesa institūts, “vaina nav jāsaprot tikai kā noziedzīgā nodarījuma subjektīvās puses elementa atzīšana, bet gan plašāk – persona atzīst visus apstākļus, uz kuru pamata viņa saucama pie kriminālatbildības. [...] Vaina [...] aptver divus būtiskus un savstarpēji saistītus momentus: gan faktiskās darbības, gan to juridisko kvalifikāciju.”¹⁸ Tātad vainas atzīšana nozīmē atzīt gan faktisko darbību, kas uzskatāma par inkriminētā noziedzīgā nodarījuma pierādāmajiem apstākļiem, gan tās juridisko kvalifikāciju.

Vainas atzīšanai kā pierādījumam lietā var būt būtiska nozīme, tomēr tās izmantošana ir ierobežota. Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta 2006. gada 20. jūnija spriedumā lietā Nr. PAK-31 norāda, ka “[...] notiesājošu spriedumu var pamatot ar apsūdzētā vainas atzīšanu tikai tad, ja to apstiprina citu lietā savākto pierādījumu kopums”.¹⁹ Tātad vainas atzīšana nav pietiekams pierādījums, lai personu atzītu par vainīgu.

Vainas atzīšana ir ne tikai viens no pierādījumiem, tai ir arī būtiska loma, piemērojot vienkāršotās kriminālprocesa formas, kas neietver lietas izskatīšanu tiesā vai pierādījumu tiešu un mutisku pārbaudi tiesas sēdē. Kā minēts iepriekš, piemērojot šīs kriminālprocesa formas, persona atsakās no daļas tiesību, kas ietvertas vispārējā taisnīgas tiesas principā, tāpēc izšķiroša ir personas attieksme pret to piemērošanu.

Kā nākamais jautājums ir jāaplūko, vai personas vainas atzīšana ir nošķirama no piekrišanas vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai. KPL gan vainas atzīšana, gan piekrišana ir noteikta kā priekšnosacījums to vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai, kas paredz personas sodīšanu, proti, prokurora priekšraksta par sodu piemērošanu (KPL 420. panta piektā daļa), vienošanās procesa piemērošanu (KPL 433. panta pirmā daļa, 541. panta otrā daļa, 544. panta otrā daļa) un lietas izskatīšanu bez pierādījumu pārbaudes (KPL 499. panta pirmā daļa).

KPL šobrīd skaidri nenosaka personas vainas atzīšanu par obligātu priekšnosacījumu, piemērojot vienkāršotās kriminālprocesa formas, kas neparedz personas sodīšanu, t.i., izbeidz kriminālprocesu, atbrīvojot personu no kriminālatbildības vai nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības. KPL 415. panta ceturtā daļa nosaka, ka kriminālprocesa izbeigšana, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, ir pieļaujama tikai ar apsūdzētā brīvprātīgu un nepārprotami izteiktu piekrišanu. KPL 379. panta piektā daļa nosaka: “Izbeigt kriminālprocesu, atbrīvojot personu no kriminālatbildības, nedrīkst, ja pret to iebilst persona, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, vai tās pārstāvis.” Minētās normas neparedz procesa virzītāja pienākumu pirms lēmuma pieņemšanas noskaidrot, vai persona pilnībā atzīst vainu viņai inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. Diskutējams ir jautājums, vai šādos gadījumos pietiek tikai ar personas piekrišanu vai kā priekšnosacījums būtu jāparedz arī personas vainas atzīšana.

Kā pamatoti norādīts Latvijas tiesību doktrīnā, lai gan kriminālprocesa izbeigšana, atbrīvojot personu no kriminālatbildības un nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, neparedz personas sodīšanu, tā tomēr ir saistīta ar personas vainas konstatēšanu.²⁰ Saskaņā ar KPL 380. pantu, ja kriminālprocesu izbeidz, atbrīvojot personu no kriminālatbildības un nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, persona netiek reabilitēta. “Tas savukārt nozīmē, ka šāda rīcība saistāma ar personas vainas konstatāciju, kas tiesiski iespējama, tikai pamatojoties uz tiesiski atbilstošu pierādījumu bāzi.”²¹ Turklāt, izbeidzot kriminālprocesu nosacīti, ir ne tikai konstatēta personas vaina, bet personai iestājas papildus nelabvēlīgas tiesiskās sekas – prokurors nosaka pārbaudes laiku no trim līdz astoņpadsmit mēnešiem, kā arī var uzlikt apsūdzētajam Krimināllikumā paredzētos pienākumus (KPL 415. panta piektā un sestā daļa, Krimināllikuma 58.¹ panta trešā un ceturtā daļa). Personas atzīšana par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā var radīt personai negatīvas tiesiskās sekas arī nākotnē, piemēram, neļaujot ieņemt noteiktus amatus tiesībaizsardzības iestādēs.²²

Varētu minēt arī pretēju argumentu – nosakot, ka minēto kriminālprocesa formu piemērošanas priekšnoteikums ir tikai piekrišana, personai tiek dotas plašākas izvēles iespējas, proti, personai tiek dota iespēja piekrist minēto procesa formu piemērošanai, arī nepaužot savu attieksmi pret izvirzīto apsūdzību. Tajā pašā laikā procesa virzītājam saglabātos pienākums pierādīt personas vainu. Tomēr šāda pieeja nav uzskatāma par samērīgu ar iespējamo personas tiesību aizskārums.

Arī likumdevēja mērķis nav bijis iedalīt vienkāršotās kriminālprocesa formas atkarībā no vainas atzīšanas nepieciešamības. Par to liecina KPL 417. panta pirmā daļa. “Personai, attiecībā uz kuru izbeidz kriminālprocesu, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, izsniedz lēmuma kopiju, izskaidro, kādas sekas ir šādai kriminālprocesa izbeigšanai, un informē par tās tiesībām iepazīties ar krimināllietas materiāliem. Persona ar parakstu apliecina, ka piekrist noziedzīga nodarījuma kvalifikācijai [...]” Tādējādi KPL paredz, ka, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, persona apliecina piekrišanu noziedzīga nodarījuma kvalifikācijai, kas, kā jau iepriekš minēts, ietver vainas atzīšanu. Tas liecina, ka nepilnīgais vienkāršoto kriminālprocesa priekšnosacījumu regulējums radies, nepietiekami saskaņojot un līdz galam neizvērtējot konkrētas KPL normas.

Secināms, ka KPL vajadzētu noteikt procesa virzītāja pienākumu saņemt gan personas piekrišanu, gan vainas atzīšanu pirms tiek pieņemts lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu, atbrīvojot personu no kriminālatbildības un nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, attiecīgi grozot KPL 379. panta piekto daļu un 415. panta ceturto daļu.

Kā nākamais jautājums ir jāaplūko, vai pastāv efektīvas procesuālas garantijas, kas nodrošina, ka persona, attiecībā uz kuru tiek piemērotas vienkāršotās kriminālprocesa formas, savu vainu atzīst un piekrišanu izsaka apzināti un brīvi. Tiesības sevi neapsūdzēt nosaka personas tiesības netikt piespiestai sniegt pierādījumus pret sevi, kas cita starpā ietver tiesības neatzīt vainu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā *Saunders v. United Kingdom* ir atzinusi, ka tiesību sevi neapsūdzēt “[...] pamatojums cita starpā ir apsūdzētā aizsardzība pret neatbilstošu varas iestāžu piespiešanu, tādējādi palīdzot novērst tiesas kļūdas un nodrošinot 6. panta mērķu sasniegšanu [...]”. Tiesības sevi neapsūdzēt paredz, ka kriminālvajāšanā lietu pret apsūdzēto mēģina pierādīt bez tādu pierādījumu izmantošanas, kas iegūti, lietojot piespiešanas vai apspiešanas metodes, neievērojot apsūdzētā gribu.”²³

Nevainīga persona piespiešanas rezultātā var atzīt sevi par vainīgu un piekrist vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai. Amatpersonas, kuras veic

kriminālprocesu, vēloties ātrāk pabeigt kriminālprocesu, var būt ieinteresētas, lai persona atzīst savu vainu un piekrīt vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai. Tāpēc nevar izslēgt iespēju, ka persona tiek piespiesta atzīt vainu ar dažāda veida prettiesiskiem paņēmieniem.²⁴ Par tādiem ir atzīstami, piemēram, agresīva un psiholoģiski vardarbīga pratināšana, maldināšana par lietā esošajiem pierādījumiem. Vairākās Eiropas valstīs, piemēram, Itālijā, Ungārijā un Polijā, viena no problēmām ir pirmstiesas aizturēšana, pamatojoties uz apstākli, ka persona nav atzinusi vainu.²⁵ Arī Latvijas praksē ir sastopami gadījumi, kad vainas neatzīšana vai liecību nesniegšana tiek vērtēta kā pretdarbība kriminālprocesa mērķa sasniegšanai, tādējādi pamatojot apcietinājuma piemērošanas nepieciešamību.²⁶ Šādu prettiesisku piespiešanas metožu piemērošanas dēļ pastāv augsts risks, ka nevainīga persona var nepamatoti atzīt sevi par vainīgu.

Var pastāvēt arī citi apstākļi, kuru dēļ persona var nepatiesi atzīt vainu un piekrist vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai. Persona var uzskatīt sevi par vainīgu, lai gan nav vainīga inkriminētajā noziedzīgajā nodarījumā. Kā iepriekš minēts, vainas atzīšana ir saistīta ne tikai ar faktisko darbību, bet arī ar tās juridiskās kvalifikācijas atzīšanu. Tāpēc persona, kurai nav pietiekamu juridisko zināšanu, var piekrist darbību juridiskajai kvalifikācijai, neapzinoties to būtību. "Tā persona var neapzināties, ka starp viņas nodarījumu un sekām nav cēloņsakarības (piemēram, ir izdarīts sitiens un persona to nenoliedz, ir iestājušās sekas un arī tās persona nenoliedz, bet tai nav pietiekamu zināšanu, lai savā labā izmantotu faktu, ka sekas iestājušās sakarā ar cietušā individuālajām īpatnībām (iedzimts defekts utt.), tā var neizprast apstākļu, kas izslēdz kriminālatbildību (nepieciešamā aizstāvēšanās utt.) juridiskās nianšes u. tml."²⁷ Tāpat nevar tikt izslēgts, ka persona uzņemas vainu citas tuvas personas, piemēram, bērna vietā.

Vēl viens būtisks apstākļis, kas jāņem vērā, ir tas, ka persona var būt arī ieinteresēta vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanā. Bailes no tiesiskās sistēmas jau pašas par sevi rada spiedienu sadarboties ar procesa virzītāju, kā arī atzīt vainu. Labums, ko persona var iegūt, piekrītot vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai, ir iespēja izvairīties no lietas izskatīšanas tiesā, kas ir garš un apgrūtinošs process.²⁸ Persona var piekrist vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai, lai izvairītos no nelabvēlīgākām tiesiskām sekām, piemēram, uzskatot, ka tādējādi viņai tiks piespriests mazāks sods, kas it īpaši saistīts ar bailēm no brīvības atņemšanas.²⁹ Tajā pašā laikā šos labumus iegūst tikai personas, kas ir vainīgas noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, taču "neapšaubāmi ir arī nevainīgi apsūdzētie, kas sajūt spiedienu atzīt savu vainu, jo uzskata, ka pastāv risks, ka viņi netiks attaisnoti, tādēļ labāk būtu atzīties cerībā nesaņemt ar brīvības atņemšanu saistītu sodu".³⁰

Lai nevainīgas personas netiktu piespiestas piekrist vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai un atzīt savu vainu, nepieciešamas efektīvas procesuālas garantijas. "Sistēmai jānodrošina, lai persona lēmumu piekrist vai nepiekrist kriminālprocesa vienkāršošanai izteiktu cik vien iespējams brīvi un apzinoties tā sekas, un gadījumā, ja pastāv šaubas par personas vainu, tiktu nodrošinātas tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā. Ideja par pilnībā brīvi pieņemtu lēmumu ir iluzora [...], tomēr pastāv veidi, kā paplašināt šo brīvību."³¹

Galvenais, kas jāievēro, piemērojot vienkāršotās kriminālprocesa formas, ir nevainīguma prezumpcijas princips. Lai nodrošinātu, ka vainas atzīšana un piekrišana ir tiesiska, un novērstu gadījumus, kad, pamatojoties uz nepatiesu vainas atzīšanu, persona tiek nepamatoti atzīta par vainīgu, ir jāievēro no nevainīguma prezumpcijas principa izrietošais pienākums pierādīt personas vainu, kā arī nosacījums, ka

vainas atzīšana ir tikai viens no pierādījumiem, kas pats par sevi nav pietiekams, lai persona tiktu atzīta par vainīgu. Kā minēts iepriekš, personas vainai ir jābūt pierādītai, piemērojot ikvienu vienkāršoto kriminālprocesa formu, kas neietver lietas izskatīšanu tiesā vai pierādījumu tiešu un mutisku pārbaudi tiesas sēdē. Līdz ar to minētās formas nevar piemērot, vienīgi pamatojoties uz personas vainas atzīšanu, ja to neapstiprina citi lietā savāktie pierādījumi.

Būtiska procesuālā garantija ir tiesību uz informāciju nodrošināšana, kas nosaka pienākumu izskaidrot personai gan to, kādas tiesiskās sekas radīs konkrētās vienkāršotās kriminālprocesa formas piemērošana, gan to, ka pastāv tiesības izvēlēties, vai piekrist to piemērošanai. Uzsākot pārrunas par vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanu, ir svarīgi izskaidrot personai, ka viņai ir tiesības arī nepiekrīst to piemērošanai un tiesības neatzīt vainu. Ja persona netiek informēta par šīm tiesībām jau procesuālās darbības sākumā, vainas atzīšana nav tiesiska un arī vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošana nav pieļaujama.

KPL ikvienā gadījumā būtu jāparedz procesa virzītāja pienākums izskaidrot, kādas tiesiskās sekas radīs vienkāršotās kriminālprocesa formas piemērošana. Šāds pienākums ir noteikts, ja tiek piemērots prokurora priekšraksts par sodu (KPL 422. panta pirmā daļa), vienošanās process (KPL 434. panta pirmās daļas 1. punkts, 545. panta 2. punkts), kā arī ja lieta tiesā tiek izskatīta bez pierādījumu pārbaudes (KPL 412. panta ceturrtā daļa, 499. panta otrā daļa). Minētais pienākums būtu jāparedz arī tad, ja kriminālprocess tiek izbeigts, atbrīvojot personu no kriminālatbildības, papildinot KPL 379. pantu. Tā kā kriminālprocesa izbeigšanā, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, šāds pienākums ir noteikts tikai pēc lēmuma kopijas izsniegšanas personai (KPL 417. panta pirmā daļa), būtu papildināms arī KPL 415. pants, nosakot, ka procesa virzītājam ir pienākums izskaidrot personai minētā procesa sekas, pirms persona ir devusi piekrišanu tā piemērošanai.

Kā viena no būtiskākajām procesuālajām garantijām, kas nodrošina, ka persona vainu atzīst un piekrišanu izsaka brīvi un apzināti, ir tiesības uz aizstāvja palīdzību. Tiesību doktrīnā ir pamatoti norādīts – lai palīdzētu personai pieņemt lēmumu par vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanu, tai ir jānodrošina juridiskā palīdzība.³² No vienas puses, aizstāvis var palīdzēt aizstāvamajai personai pieņemt lēmumu, kā arī nodrošināt, ka persona apzinās tā tiesiskās sekas. No otras puses, aizstāvis uzrauga, vai amatpersonas, veicot procesuālās darbības, ievēro aizstāvamās personas tiesības sevi neapsūdzēt.

Obligātā aizstāvība būtu jānodrošina, piemērojot ikvienu vienkāršoto kriminālprocesa formu, kura neietver lietas izskatīšanu tiesā, kā arī pierādījumu tiešu un mutisku pārbaudi tiesas sēdē. KPL 83. panta otrā daļa noteic, ka aizstāvja piedalīšanās ir obligāta kriminālprocesā, kas notiek vienošanās procesa kārtībā no brīža, kad tiek uzsāktas pārrunas ar apsūdzēto par vienošanās slēgšanu. Būtu apsveicama iespēja papildināt KPL 83. panta otro daļu, nosakot, ka aizstāvja piedalīšanās ir obligāta, arī lietu izskatot tiesā bez pierādījumu pārbaudes, piemērojot prokurora priekšrakstu par sodu, izbeidzot kriminālprocesu, atbrīvojot no kriminālatbildības un izbeidzot kriminālprocesu, kā arī nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības.

Vēl viena procesuālā garantija, kas būtiski palīdzētu nodrošināt, lai piekrišana vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai un vainas atzīšana tiktu iegūta tiesiski, ir attiecīgo procesuālo darbību fiksēšana skaņu vai attēlu ierakstā. KPL 141. panta otrā daļa gan paredz iespēju procesa virzītājam izmeklēšanas darbības fiksēt skaņu un attēlu ierakstā, tomēr pārsvarā izmeklēšanas darbības tiek fiksētas protokolā (KPL 141. panta pirmā daļa), jo iestādes nav nodrošinātas ar atbilstošu

tehnisko aprīkojumu. Būtisks solis situācijas uzlabošanā ir tiesu aprīkošana ar videokonferenču un skaņas ierakstu iekārtām, kas tika veikta projekta "Tiesu modernizācija Latvijā" ietvaros un noslēdzās 2012. gada jūnijā.³³ Nākotnē būtu vēlama arī izmeklēšanas un prokuratūras iestāžu nodrošināšana ar tehniskajām iekārtām. Izmeklēšanas darbību fiksēšana skaņu un attēlu ierakstā pirmstiesas procesā ir būtiska, ņemot vērā, ka tieši šajā procesa stadijā pastāv lielāks risks, ka pret personu var tikt piemērotas prettiesiskas piespiešanas metodes.

Minētās procesuālās garantijas palīdzētu nodrošināt, ka persona piekrišanu vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai izsaka un savu vainu atzīst apzināti un brīvi, tādējādi pēc iespējas samazinot gadījumus, kad nevainīgas personas tiek atzītas par vainīgām noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Kopsavilkums

1. Piemērojot vienkāršotās kriminālprocesa formas, kas neietver lietas izskatīšanu tiesā vai arī pierādījumu tiešu un mutisku pārbaudi tiesas sēdē, personai netiek pilnībā nodrošinātas tiesības uz taisnīgu tiesu. Lai nodrošinātu, ka nevainīgas personas kriminālprocesa vienkāršošanas rezultātā netiek atzītas par vainīgām, ir būtiski ievērot personas tiesības sevi neapsūdzēt, kas cita starpā ietver arī tiesības neatzīt savu vainu.
2. Persona, piekritot minēto vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai, atsakās no tiesībām sevi neapsūdzēt un piekrit sevis atzīšanai par vainīgu, tāpēc, lai tās varētu piemērot, visos gadījumos ir jāsaņem ne tikai personas piekrišana to piemērošanai, bet arī vainas atzīšana. KPL abi priekšnosacījumi ir noteikti, lai varētu piemērot tās vienkāršotās kriminālprocesa formas, kas paredz personas sodīšanu, proti, prokurora priekšrakstu par sodu, vienošanās procesu un lietas izskatīšanu tiesā bez pierādījumu pārbaudes. KPL būtu jānosaka vainas atzīšana kā obligāts priekšnosacījums, arī piemērojot vienkāršotās kriminālprocesa formas, kas neparedz personas sodīšanu, – kriminālprocesa izbeigšanu, atbrīvojot personu no kriminālatbildības un nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības (attieciņi grozot KPL 379. panta piekto daļu un 415. panta ceturto daļu).
3. Kriminālprocesa sistēmai ir jānodrošina efektīvas procesuālās garantijas, lai persona, kurai tiek piemērotas vienkāršotās kriminālprocesa formas, savu vainu atzītu un piekrišanu izteiktu apzināti un brīvi. Būtiski ir ievērot no nevainīguma prezumpcijas principa izrietošo pienākumu pierādīt personas vainu, kā arī nosacījumu, ka vainas atzīšana ir tikai viens no pierādījumiem, kas pats par sevi nav pietiekams, lai persona tiktu atzīta par vainīgu. Lai vainas atzīšana un piekrišana tiktu izteikta apzināti, svarīgi ir izskaidrot personai, kādas tiesiskās sekas radīs vienkāršotās kriminālprocesa formas piemērošana, kā arī to, ka viņai ir tiesības nepiekrīst to piemērošanai un tiesības neatzīt savu vainu. Procesuālā garantija, lai persona atzītu vainu un izteiktu piekrišanu apzināti un brīvi, ir tiesības uz aizstāvja palīdzību. Aizstāvja obligāta piedalīšanās būtu jāparedz, piemērojot ikvienu vienkāršoto kriminālprocesa formu, kas neietver lietas izskatīšanu tiesā, kā arī pierādījumu tiešu un mutisku pārbaudi tiesas sēdē, no brīža, kad tiek uzsāktas pārrunas par minēto kriminālprocesa formu

piemērošanu, attiecīgi papildinot KPL 83. panta otro daļu. Procesuālo darbību, kurās tiek pārrunāta vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošana, fiksēšana skaņu vai attēlu ierakstā arī būtiski palīdzētu nodrošināt, ka personas piekrišana vienkāršoto kriminālprocesa formu piemērošanai un vainas atzīšana ir tiesiska. Minētās procesuālās garantijas būtiski palīdzētu novērst taisnīguma kļūdas un samazinātu iespēju, ka, piemērojot vienkāršotās kriminālprocesa formas, nevainīgas personas var tikt atzītas par vainīgām noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Šis darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā „Atbalsts doktora studijām Latvijas Universitātē”.

Izmantoto avotu saraksts

Literatūra

1. Judins, A., Kronberga, I. Apcietinājums Latvijas kriminālprocesā. 2011. Pieejams: http://www.providus.lv/upload_file/Publikācijas/Kriminalt/Apcietinajums%20Latvijas%20kriminālprocesa.pdf [skatīts 16.03.2012.].
2. Liholaja, V. Noziedzīga nodarījuma kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007.
3. Ņesterova, I. Tiesību sevi neapsūdzēt saistība ar citiem kriminālprocesa pamatprincipiem. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2012, Nr.2., 47.-56.lpp.
4. Strada-Rozenberga, K. Kriminālprocesa vienkāršošana: izpratne, tendences, problēmas. *Jurista Vārds*, Nr. 30, 2004, 10. augusts; Nr. 31, 2004, 17. augusts.
5. Strada-Rozenberga, K. Vienkāršotās procesa formas un to piemērošanas priekšnoteikumi. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti 2005-2010, Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010, 661.-673.lpp.
6. Ashworth, A., Redmayne, M. *The Criminal Process*. Third edition. Oxford: Oxford university press, 2005.
7. Brants-Langeraar, C. H. *Sensuall Criminal Procedures: Plea and Confession Bargaining and Abbreviated Procedures to Simplify Criminal Procedure*. Pieejams: <http://www.ejcl.org/111/art111-6.pdf> [skatīts 09.01.2012.].
8. Cape, E., Namoradze, Z., Smith, R., Spronken, T. *Effective Criminal Defence in Europe*. [B. v.]: Interesentia, 2010.
9. Clayton, R., Tomlinson, H. *Fair trial rights*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
10. Trechsel, S. *Human Rights in Criminal Proceedings*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
11. *Wrongful Conviction: International Perspectives on Miscarriages of Justice*. Huff, C R., Killias, M. (ed. by) USA, Philadelphia: Temple University Press, 2008.

Uzziņu literatūra

1. Latvijas Republikas Prokuratūras darba rezultāti par 2011. gadu. Pieejams: http://prokuratūra.gov.lv/upload_file/Faili/Statistika/Statistika_2011.pdf [skatīts 10.07.2012.].
2. Šaboha, I. Tiesu modernizācija Latvijā. Latvijas Vēstneša portāls „Likums un Valsts”. 2012, 5. jūlijs. Pieejams: <http://www.portalslv.lv/likumi-prakse.php?id=249900> [skatīts 25.07.2012.].

Normatīvie akti

1. Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: Starptautiska konvencija, 04.11.1950. *Latvijas Vēstnesis*, Nr.143, 1997, 13. jūnijs.
2. Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām: Starptautisks dokuments, 16.12.1966. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 61, 2003, 23. aprīlis.

3. Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācija Nr. R(87)18. Par dalībvalstu kriminālās justīcijas vienkāršošanu. Pieejams: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=608011&SecMode=1&DocId=694270&Usage=2> [skatīts 09.01.2012.].
4. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 43,1993, 1. jūlijs.
5. Kriminālprocesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 74, 2005, 11. maijs.
6. Krimināllikums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr.199/200, 1998, 8. jūlijs.
7. Par tiesu varu: LR likums. *Zinotājs*, Nr. 1, 1993, 14. janvāris.

Juridiskās prakses materiāli

1. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā 18731/91 *John Murray v United Kingdom*.
2. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā 43/1994/490/672 *Saunders v. United Kingdom*.
3. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 3. jūnija sprieduma lietā Nr. 2008-43-0106 „Par Civillikuma 156. panta otrās daļas vārdu „divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad viņi uzzinājuši par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. un 96. pantam un 1975. gada 15. oktobra Eiropas Konvencijas par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā, 4. pantam”. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 88, 2009, 5. jūnijs.
4. Tiesu prakse krimināllietās: notiesājoši spriedumi – atceltu attaisnojošu spriedumu vietā, attaisnojoši spriedumi – atceltu notiesājošu vietā. Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2008. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2007/atceltie%20spriedumi-2008.doc> [skatīts 09.01.2012.].
5. Tiesu prakse tiesvedībā par pirmstiesas procesā slēgtu vienošanos. Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2005. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2005/> [skatīts 09.01.2012.].
6. Tiesu prakse Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 276.¹ panta ceturrtās daļas un 416. panta ceturrtās daļas normu piemērošanā par pierādījumu pārbaudes neizdarišanu tiesas izmeklēšanā un nodošanu tiesai. Tiesu prakses apkopojums. Augstākā tiesa, 2004, jūnijs. Pieejams: [http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2004/ApkopojumsKPK276\[1\].1.pants.pdf](http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2004/ApkopojumsKPK276[1].1.pants.pdf) [skatīts 09.01.2012.].

Atsauces un piezīmes

1. Kriminālprocesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 74, 2005, 11. maijs.
2. Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācija Nr. R(87)18. Par dalībvalstu kriminālās justīcijas vienkāršošanu. Pieejams:<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=608011&SecMode=1&DocId=694270&Usage=2> [skatīts 09.01.2012.].
3. Latvijas Republikas Prokuratūras darba rezultāti par 2011. gadu. Pieejams: http://prokuratūra.gov.lv/upload_file/Faili/Statistika/Statistika_2011.pdf [skatīts 10.07.2012.].
4. *Wrongful Conviction: International Perspectives on Miscarriages of Justice*. Huff, C. R., Killias, M. (ed. by) USA, Philadelphia: Temple University Press, 2008, p. 289.; Augstākās tiesas Tiesu prakses apkopojumā par krimināllietām, kurās piemērota lietas izskatīšana bez pierādījumu pārbaudes, ir aprakstīti vairāki gadījumi, kad tiesa nepamatoti piemērojusi minēto procesa formu, neņemot vērā, ka persona nav atzinusi savu vainu pilnībā vai neizvērtējot apstākļus, kas var radīt šaubas par vainas atzīšanas patiesumu, piemēram, vai nepastāv nepieciešamās aizstāvēšanās situācija. Tiesu prakse Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 276.¹ panta ceturrtās daļas un 416. panta ceturrtās normu piemērošanā par pierādījumu pārbaudes neizdarišanu tiesas izmeklēšanā un nodošanu tiesai. Tiesu prakses apkopojums. Augstākā tiesa, 2004. gada 14. jūnijs, 17.–18. lpp. Pieejams: [http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2004/ApkopojumsKPK276\[1\].1.pants.pdf](http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2004/ApkopojumsKPK276[1].1.pants.pdf) [skatīts 12.01.2012.].
5. *Ashworth, A., Redmayne, M. The Criminal Process*. Third edition. Oxford: Oxford university press, 2005, p. 22.
6. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 43,1993, 1. jūlijs.
7. Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: Starptautiska konvencija, 04.11.1950. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 143, 1997, 13. jūnijs.
8. Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām: Starptautisks dokuments, 16.12.1966. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 61, 2003, 23. aprīlis.
9. Konvencijas 6. panta otrā daļa nosaka nevainīguma prezumpcijas principu, savukārt 6. panta trešā daļa nosaka šādas tiesības: tiesības tikt informētam par apsūdzību; tiesības uz attiecīgu laiku un līdzekļiem, lai sagatavotu savu aizstāvību; tiesības aizstāvēt sevi pašam un saņemt juridisko palīdzību; tiesības noprotināt lieciniekus un tiesības uz tulka palīdzību.
10. Sk. *Clayton, R., Tomlinson, H. Fair trial rights*. New York: Oxford University Press, 2006, p.88.–89.

11. Vienkāršotās kriminālprocesa formas, kuras aptver lietas izskatīšanu tiesā un kurās tiesa veic tiesu un mutisku pierādījumu pārbaudi ir process neatliekamības kārtībā (KPL 36. nodaļa) un saīsinātais process (KPL 37.nodaļa).
12. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā 18731/91 *John Murray v United Kingdom*, para. 45. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā 19187/91 *Saunders v. United Kingdom*, para. 68.
13. Sk. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 3. jūnija sprieduma lietā Nr. 2008-43-0106 „Par Civillikuma 156. panta otrās daļas vārdu „divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad viņi uzzinājuši par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. un 96. pantam un 1975. gada 15. oktobra Eiropas Konvencijas par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā, 4. pantam” secinājumu daļas 9. punktu. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 88, 2009, 5. jūnijs.
14. KPL 20. pants nosaka: “Katrai personai, par kuru izteikts pieņēmums vai apgalvojums, ka tā izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, ir tiesības uz aizstāvību, tas ir, tiesības [...] izvēlēties savu aizstāvības pozīciju.” Ņemot vērā aizstāvamās personas attieksmi pret apsūdzību, ir iespējams nodalīt četras aizstāvības pozīcijas: 1) persona atzīst savu vainu; 2) persona daļēji atzīst savu vainu; 3) persona neatzīst vainu; 4) persona atsakās paust savu attieksmi pret apsūdzību. Tātad kā aizstāvības pozīciju personai ir tiesības izvēlēties neatzīt savu vainu, kas izriet no tiesībām sevi neapsūdzēt. Plašāk Sk. Nesterova, I. Tiesību sevi neapsūdzēt saistība ar citiem kriminālprocesa pamatprincipiem. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2012, Nr.2., 47.-56.lpp.
15. *Trechsel, S. Human Rights in Criminal Proceedings*. Oxford: Oxford University Press, 2005, p. 89.
16. *Liholaja, V. Noziedzīga nodarījuma kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 53. lpp.
17. Krimināllikums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998.gada 8.jūlijs, nr.199/200.
18. Tiesu prakse tiesvedībā par pirmstiesas procesā slēgtu vienošanos. Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2005, 27. lpp. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2005/> [skatīts 09.01.2012.].
19. Tiesu prakse krimināllietās: notiesājoši spriedumi – atceltu attaisnojošu spriedumu vietā, attaisnojoši spriedumi – atceltu notiesājošu vietā, Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2008 - 43. lpp. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2007/atceltie%20spriedumi-2008.doc> [skatīts 09.01.2012.].
20. Sk. *Strada-Rozenbrga, K. Vienkāršotās procesa formas un to piemērošanas priekšnoteikumi*. Meikališa Ā., *Strada-Rozenbrga K. Kriminālprocess*. Raksti 2005-2010, Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010., 666.-667.lpp.
21. *Strada-Rozenberga, K. Kriminālprocesa vienkāršošana: izpratne, tendences, problēmas*. *Jurista Vārds*, Nr. 30, 2004, 10. augusts.
22. Piemēram, likuma “Par tiesu varu” 55. panta trešais punkts nosaka, ka par tiesneša amata kandidātu nevar būt personas, kuras sauktas pie kriminālatbildības, bet krimināllietā pret kurām izbeigta uz nereabilitējoša pamata. Par tiesu varu: LR likums. *Zinotājs*, Nr.1, 1993, 14. janvāris.
23. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā 19187/91 *Saunders v. United Kingdom*, para. 68.
24. *Ashworth, A., Redmayne, M. The Criminal Process*. Third edition. Oxford: Oxford universty press, 2005, p. 23.
25. *Cape, E., Namoradze, Z., Smith, R., Spronken, T. Effective Criminal Defence in Europe*. [B. v.]: Interesentia, 2010, p. 349., 405., 459.
26. Sk. Krimināllietas Nr. 11095271709 materiālu analīzi. *Judins, A., Kronberga, I. Apcietinajums Latvijas kriminālprocesā*, 2011, 39. lpp. Pieejams: http://www.providus.lv/upload_file/Publikācijas/Kriminalt/Apcietinajums%20Latvijas%20kriminālprocesa.pdf [skatīts 16.03.2012.].
27. *Strada-Rozenberga, K. Kriminālprocesa vienkāršošana: izpratne, tendences, problēmas*. *Jurista Vārds*, Nr. 31, 2004, 17. augusts.
28. *Brants-Langeraar, C. H. Consensual Criminal Procedures: Plea and Confession Bargaining and Abbreviated Procedures to Simplify Criminal Procedure*. Pieejams: <http://www.ejcl.org/111/art111-6.pdf> [skatīts 09.01.2012.].
29. *Ashworth, A., Redmayne, M. The Criminal Process*. Third edition. Oxford: Oxford universty press, 2005, p. 290.
30. *Ibid.*, p. 284.
31. *Ibid.*, p. 53.
32. *Ibid.*
33. Sk. *Šaboha, I. Tiesu modernizācija Latvijā*. Latvijas Vēstneša portāls „Likums un Valsts”. 2012, 5. jūlijs. Pieejams: <http://www.portalslv.lv/likumi-prakse.php?id=249900> [skatīts 13.07.2012.].

Summary

The article explores provision of the right not to incriminate oneself emerging from the general rights to a fair trial when simplified forms of criminal procedure are applied.

The right to a fair trial is not fully ensured in the application of the simplified forms of criminal procedure, which do not include adjudication of a case in a court or direct and oral examination of evidence: termination of criminal proceedings, releasing a person from criminal liability and conditionally releasing from criminal liability, the injunction of a public prosecutor regarding a penalty, application of an agreement, adjudication of a case without examination of evidence. A person that agrees to apply these forms, gives up part of the rights, which results from the general principle of a fair trial – the rights to adjudication of a case in a court with direct and oral examination of evidence, the rights to defend him or herself, participation in the adjudication of a case and examination of evidence. Therefore it is important to ensure, that when decision to apply the simplified forms of criminal procedure is being made, the attitude of the person is taken into account, which manifest itself as consent to application and confession of guilt. It is important to respect the right not to incriminate oneself as a part of the general principle of a fair trial and to provide effective procedural safeguards to ensure that a person confesses guilt and expresses consent to the application of the simplified forms of criminal procedure knowingly and freely.